

УВОД

Основан 1956. године, Музеј у Добоју је установа комплексног типа и регионалног карактера по простору који својом дјелатношћу покрива. Од свог оснивања Музеј је функционисао са одјељењима археологије, етнологије и историје. Од новијег времена функционише и природњачко одјељење, а зачетак формирања одјељење историје умјетности добили смо у 2020. години кроз прихват легата умјетничких дијела Драгутина Хандановића, нашег истакнутог вајара.

Управо због геста нашег истакнутог умјетника, да Граду поклони свој комплетан стваралачки животни опус, Град се одлучио на једну врло ријетку појаву на нашим просторима, да више од шест деценија сарадње са Драгутином Хандановићем крунише проширивањем зграде Музеја у Добоју и смјештања легата у Музеј, односно да дио умјетничког опуса постане дио сталне поставке. Изложбени простор је проширен за око 250м² али обзиром да су увезане неке просторије у Музеју, а које нису могле бити у употреби, суштинско проширење је око 400м². У новонасталој ситуацији Музеј ће од досадашњих 250м² изложбеног простора, будућу сталну поставку реализовати на око 650м², а што ће бити и главни фокус у 2021. години.

Грађевински радови, који су почели у марту 2020. године, условили су да комплетну постојећу стану поставку морамо измјестити назад у депое, а што нам је узело знатан дио времена. Овај посао је био неопходан јер је зграда Музеја у већем дијелу године била дјелимично отворена са могућношћу контакта атмосфералија са експонатима, а што би свакако негативно утицало на изложене музеалије.

Обзиром да је израда нове сталне поставке, која ће бити знатно проширена у односу на стару, комплексан процес, у домену наших финансијских и просторних могућности били смо усмјерени да паралелно са грађевинским радовима на проширењу зграде музеја, радимо и на реализацији сталне поставке, а која би требало да буде реализована у другој половини 2021. године уколико финансијска и ситуација с пандемијом дозволе.

Такође је вршен и наш редован музејски посао који није много видљив за јавност, а то је конзерваторско-препараторски радови на дијелу музеалија, дигитализација музејске грађе и теренска истраживања.

Наравно, као и друге установе и цјелокупно друштво, Музеј није функционисао на свом максималном нивоу због ситуације са пандемијом.

РЕАЛИЗОВАНИ ПЛАНИРАНИ ПОСЛОВИ

Рад са публиком

До средине марта рад се одвијао планираном динамиком, а од тада до краја године у посебним условима, дијелом због пандемије, а највећим дијелом због грађевинских радова на проширењу зграде Музеја

До проглашења ванредне ситуације и почетка доградње објекта, Музеј је био отворен за посјетиоце.

За то вријеме остварено је неколико групних посјета сталној музејској поставци (гости из Трогира и Ријеке, организована посјета туриста који су гостовали у ЗТЦ Бања Врућица, ученици ОШ „Св. Сава“, ученици Гимназије, Економске школе из Добоја...) и више појединачних посјета, домаћих и страних посјетилаца, око 600 посјетилаца.

Стална поставка

Реализација сталне музејске поставке је основни пројектни циљ на којем смо, поред проширења зграде, радили у прошлој години. Наиме, град Добој је у 2020. години финансирао проширење зграде Музеја у вриједности око 260.000 КМ, чиме је Музеј добио нових 400м² простора. Основни мотив Града за финансирање проширења је био смијештање легата нашег истакнутог вајара Драгутина Хандановића у Музеј, а гдје би дио његових умјетнина био представљен и кроз нову сталну поставку Музеја, а тиме би Музеј добио и ново, пето стручно одјељење. Досадашња стална поставка, која је била смјештена у простор површине око 250м², морала је бити у потпуности измјештена због грађевинских радова. Нова поставка планирана је да се реализује у другој половини 2021. године у простору површине од око 650 м². Овом поставком би се дао општи пресјек живота кроз миленијуме на простору сјеверо-источне Републике Српске, представљајући културно-историјско и природно наслеђе. Била би представљена кроз више дијелова:

1. Умјетнички опус Драгутина Хандановића, вриједне умјетнине којима се наш истакнути вајар прославио од Добоја до Париза. Овај дио поставке је скоро у потпуности завршен у 2020. години.
2. Историјска поставка, кроз постојеће музејске збирке, прати период од пада наших простора под турску власт до краја 20 вијека, тачније до почетка Отаџбинског рата. Тематски оквир поставке историјског одјељења је: Османско, аустроугарско окупационо доба, Добојски логор смрти, Живот у Краљевини, Други свјетски рат, Социјалистички период. Водило се рачуна да музејским експонатима

из постојећих седам збирки Одјељења, буде у задовољавајућој мјери заступљено подручје дјеловања Музеја. Припрема текстова, легенди, експоната за излагање текли су планираном динамиком.

3. Археолошки пресјек континуитета живота од праисторије до данашњих дана. Презентација збирки има потпуно нов концепт који треба да прати хронолошки периоде од палеолита до раног модерног доба. Концепцијски презентација археолошке баштине презентована је у централној просторији. Урађене су нове витрине са пратећом расвјетом. У потпуности је урађен нов текст на паноима, легенде и сликовни прикази. Издвојен је материјал за нову археолошку поставку.
4. Етнолошки дио се односи на презентацију традиционалног начина живљења и привређивања до половине 20. вијека на просторима сј-ист. Републике Српске.
5. Нематеријално културно наслеђе, овај дио сталне поставке ће представити 9 елемената НКН са подручја који Музеј у Добоју својим дјеловањем покрива, а од којих су неки на Листи нематеријалног културног наслеђа Републике Српске и један је на Унесковој Репрезентативној листи НКН човјечанства. Концепт овог дијела сталне поставке је замишљен да има динамичан карактер, јер сваки нови регистровани елемент ће бити представљен у поставци.
6. Дио сталне поставке којим ће се представити нумизматичка збирка кроз ток новца од периода Римљана до нашег времена.
7. Припреме за постављање сталне поставке природњачког одјељења су ушле у завршну фазу. Радило се на прикупљању материјала на терену, препарирању материјала и припреми за изложбу посјетиоцима. Радило се на постављању мобилијара, паноа и расвјете. Стална поставка ће бити базирана највећим дијелом на фауни Добојске регије, али и фауни са простора цијеле РС и БиХ. Ихтиофауна је представљена сувим препаратима риба из ријеке Босне и влажним препаратима из ријека широм БиХ. Херпетофауна садржи влажне препарате водоземаца и гмизаваца, као и паное са описом свих врста змија које настањују простор БиХ.
8. Лапидаријум, у оквиру кога ће бити представљени оригинали и копије средњовјековних надгробних споменика-стећака. Препараторски третман на каменој пластици је урађен током 2020. године.

Све наведене теме ће бити праћене и мултимедијалном подршком, која је у највећем дијелу и набављена. Обзиром да ће кроз поставку бити представљени нови садржаји на знатно већем простору за излагање него што је до сада музеј имао, очекујемо посјету на годишњем ниво од минимум 7.000 посјетилаца, јер је Музеј и до сада биљежио посјете између 4.000-5.000 посјетилаца годишње. Вјерујемо да ће нова поставка поред

образовне компоненте (знатан дио садржаја поставке је компатибилан са школским градивом тако да ће наставници имати прилику да на пријемчив начин одрже часове и у оквиру саме музејске поставке) бити и незаобилазни дио туристичке понуде, јер Музеј у Добоју је матични музеј и кроз ову поставку биће престављен шири простор који обухвата 12 општина. Поставка ће бити доступна и особама са инвалидитетом, јер Музеј посједује и приступну, улазну рампу за особе са потешкоћама у кретању. Дио мобилијара и расвјете је набављен у 2020. години али за остатак планиране реализације неопходно нам је око 64.000 КМ. Обзиром да реализација сталне поставке подразумијева озбиљнији стручни посао, цијелу 2020. годину су сва одјељења радила на поменутим тематским дијеловима који ће бити уврштени у сталну поставку.

Конзерваторско-препараторски и рестаураторски рад на музеалијама

Колико год је то било могуће, вршена је превентивна заштита музејског материјала који је дуже од пола године био изложен, може се слободно рећи, неповољним условима, нарочито повишеној влази и енормним количинама прашине.

Сви предмети од дрвета (око 120 комада) који ће бити заступљени у сталној поставци прошли су препараторски третман превентивне заштите.

Препараторски радови на 6 комада камене пластике у оквиру лапидаријума.

Препараторски радови и прављење 20 влажних препарата за водоземце у природњачкој збирци.

За потребе новог постава извршена је конзервација металног и керамичког материјала. Конзерваторски-рестаураторски радови извршени су на материјалу са праисторијских локалитета; Ритешић код Добоја, Вис код Модриче као и низ случајних праисторијских налаза са простора сјеверне Босне (махом жељезна копља, сјекире и накит), затим античких локалитета; Римски војни логор на Усори у Добоју и средњовјековних локалитета; тврђаве Добој, Добор и Маглај

Теренско-истраживаки рад

У оквиру теренских истраживачких радова најзначајније је учешће у археолошким истраживањима манастира Удрим код Завидовића. Музеј у Добоју био је носилац пројектних активности везаних за археолошка истраживања која су започета у 2019. години. У току ове кампање радило се на ископавању манастирског конака чије постојање је евидентирано почетком године приликом копања дренажног канала. С обзиром да до сада нису вршена археолошка истраживања на зградама уз средњовјековне манастире и чињеница да нема сачуваних оригиналних конака из средњег вијека међу манастирима у Босни, ово је изнимно и вриједно откриће које помаже у дефинисању сакралног, али и економског живота предметног простора. Такође средњовјековна археолошка збирка обогаћена је са новим артефактима, од којих ће неки наћи своје мјесто у новом сталном археолошком поставу. За сада откривена је зграда конака димензија 20x5 м оријентисана исток-запада са улазом на сјеверној страни. Објекат је читавом дужином постављен испред манастира са јужне стране. У наставку археолошких истраживања потребно је дефинисати све оригиналне дренажне канале и правце њиховог пружања. Тиме би се добио увид у просторе који су били кључни за систем одвода, али и скупљања подземних вода. Такође потребно је завршити ископавање испред припрате цркве у циљу дефинисања да ли је испред постојао објекат/конак или бедем са капијом у који се улазило директно у манастир са могућим архитектонским остацима, попут пиластара, довратника итд. Са овим истраживањем презентација прошлости манастира била би потпуна, цјеловита и вјеродостојна. Истраживања су обављена уз финансијску подршку Митрополије дабро-босанске као и пројекта који су финансирани од стране Министарства културе и информисања Републике Србије и Секретаријата за вјере РС.

Настављено је на рекогосцирању простора који покрива Музеј у Добоју. Циљ је утврђивање нових локалитета, као и сталан мониторинг на већ утврђеним локалитетима. Сталним присуством на терену, као и кроз сарадњу са музејским сарадницима евидентиране су и девастације одређених налазишта. На локалитету Градић, Врела опш. Теслић оштећени су праисторијски слојеви. Константа крчење шума и експлоатација камена скоро у потпуности је уништила праисторијску јаму са бројним керамичким налазима. У неколико наврата изашли смо на терен ради прикупљања материјала и израде техничке документације. О девастацијама обавијештен је и Републички завод за заштиту културно историјског и природног наслеђа РС. Том приликом прикупљена је велика количина фрагмената од керамичких посуда. Материјал је депониран на чување и обраду у музејски депо. Такође Завод је контактиран и поводом изградње

аутопута 5ц и потребе за евидентирањем културних добара који се налазе у зони изградње, но осим одговора да се ради на прикупљању техничке документације друге активности нису предузете.

У сарадњи са епархијом Зворничко-тузланском покренут је пројекат истраживања манастира Гнионица. Поред манастира Удрим, остао је једино још манастир Гнионица код Модриче који се спомиње у писаним изворима, али није археолошки истраживан и није утврђено његово сигурно датирање или пак специфичне архитектонске карактеристике. Циљ овога пројекта су археолошка истраживања на простору за који је потврђено да се налазио манастир Гнионица и покушај датирања манастирског комплекса и позадина око њихове везе са владавином краља Драгутина у Усори крајем 13. и почетком 14. вијека. Манастир Гнионица је вјероватно порушен у вријеме аустријско – турских ратова у 17. вијеку. Пошто је манастир страдао, самим тим је уништена и сва архивска грађа која би могла бити свједок његове стварне историје и значаја. Историјат манастира Гнионице до данас је готово у потпуности непознат. Честа страдања Српске Цркве и народа, као и систематска затирања историјских података, довела су до тога да је веома тешко реконструисати историјат и континуитет живота у манастирима. У старим шематизмима с краја 19. и почетком 20. вијека о овоме манастиру објављено је неколико података, запретаних народним предањем, који доносе информације о локацији на којој је манастир постојао, али не и информације о времену оснивања манастира и његовом страдању. Кратко вријеме владавине српског краља Драгутина простором Усоре и Соли, крајем 13. и почетком 14. вијека, дало је повода да се у народном предању ктиторство православних манастира од Дрине на истоку до Врбаса на западу везује управо за Немањиће, односно за краља Драгутина и његове синове Владислава и Урошица. Да је манастир Гнионица постојао као организован манастир у 16. вијеку, несумњиво свједоче поуздани историјски извори који су дио српског рукописног наслеђа. Ови историјски извори нам казују да је манастир Гнионица изграђен или обновљен на старијим темељима најкасније у 16. вијеку. Једини за сада доступни извори који помињу манастир Гнионицу су свједоци његовог постојања, али не и тачног времена градње, јесу Поменик славонског манастира Ораховице из 16. вијека. На страницама 9а и 22а записана су имена упокојених јеромонаха и монаха који су припадали братству манастира Гнионица. Поред наведених података из Поменика манастира Ораховице, још једна од књига српског рукописног наслеђа – Паренесис Јефрема Сирина – садржи веома драгоцјен податак који до сада није доведен у везу са манастиром Гнионицом, а свједочи о постојању манастира у 17. вијеку. Ова рукописна књига налази се у Јерусалиму, у библиотеци Јерусалимске патријаршије. Археолошка истраживања планирана су на простору цркве и слободним зонама око цркве ради

утврђивања карактера објекта, да ли се ради о ктиторском објекту са могућим гробницама унутар цркве или типу гробљанске цркве са некрополом формираном око самог објекта. Археолошки покретни налази такође помоћу дефинисању временског оквира градње цркве и трајања могуће некрополе. Пронађени археолошки материјал свакако постаће и дио музејске поставке која ће употпунити наше спознаје о религијском животу предметног простора. Археолошка откриће могућег првобитног фреско-сликарства од изнимне је важности како у умјетничком тако и културолошком вредновању манастира, јер остаци средњовјековног фреско-сликарства су јако ријетко очувани на територији сјеверне Босне. Археолошка истраживања помоћу могућег дефинисању старијих или млађих фаза у градитељству те ће бити од велике важности приликом формирања коначног архитектонског плана обнове манастира и његове презентације.

Теренска истраживања природњачког одјељења су имала за циљ идентификацију и промоцију нових заштићених подручја, са акцентом на локалитете планине Озрен и доњег тока ријеке Босне.

Извршено је рекогносцирање доњег тока ријеке Босне, од Добоја до Шамца, гдје су прикупљени нови узорци и подаци. Идентификовани су и забиљежени сви деградирани локалитети у доњем току ријеке Босне, који су настали интензивном експлоатацијом, сепарацијом и депоновањем шљунка, као и одлагањем чврстог отпада. Сагледан је и утицај коридора Vc на животну средину и живи свијет истраживаног подручја.

На неколико локалитета на планини Озрен вршен је попис флоре и фауне, који ће бити настављен и у наредном периоду да би могли успоставити базу података.

Настављена су миколошка истраживања на простору Крњина (Тисовац, Грабовица).

Истраживања етнолошког одјељења базирана су била у 2020. године на нематеријалном културном наслеђу, ради стварања видео и фото документације у сврху реализације дијела сталне поставке али и ради кандидовања једног елемента на Листу нематеријалне културне баштине Републике Српске. Ријеч је о елементу који се односи на озренске клесаре из села Кртове, који су свој траг уткали у камену од којих су изграђене цркве, манастир, џамије, надгробни споменици све три конфесије, путеви и бројни стамбени објекти широм Озрена али и простор у тузланској области. Неопходна је ургентност по овом питању јер се сад већ вјековна традиција гаси и свела се само на још једног потомка чувених клесара из породице Јосић.

Попуњавање збирки

Теренским истраживањем, поклоном и откупом увећане су и 2020. године збирке Музеја.

У оквиру археолошког одјељења највише током истраживања средњовјековног манастира Удрим. Збирке историјског одјељења су увећане за десетине комада пропагандног материјала, локалних избора 2020. године, а везаних за проучавање савремене историје, као и пар вриједних документарних предмета. Природњачко одјељење са 20 водоземаца намјењених за излагање у сталној поставци, а кроз теренско истраживање. Етнолошко одјељење је обогатило збирке фото и видео документације везане за нематеријално културно наслеђе 9 елемената који ће бити презентовани у поставци. Али највриједније попуњавање збирки односи се на поклон Драгутина Хандановића Граду, односно Музеју у Добоју, више од 150 умјетнина са комплетном документацијом и трагом гдје је сваки од умјетничких експоната био излаган, од којих је знатан број награђиван на домаћим и међународним изложбама

Остали послови

Пар година у назад сукцесивно вршимо и дигитализацију музејске грађе свих одјељења, а у вези обједињавања све музејске грађе на простору Републике Српске у дигиталној форми.

Матична улога се огледала не само кроз теренски рад, желећи да обрадимо и представимо цјелокупни простор бивше Добојске регије, него и кроз конкретне реализације у музејској поставци у Дервенти и Петрову.

Музејску грађу и документацију за различите потребе, и промоцију користили су медији, удружења, организације, појединци (РТРС, АТВ, ТО ДОБОЈ, ТО РОТАРИ..., студентика архитектуре за дипломски рад- Креативне индустрије, аутор будуће монографије о Зборишту, општина Брод...). За РТРС снимљен прилог о Соколском дому у Добоју.

Сарадња са колегама из музеја, архива, библиотека, факултета..., Републике Српске, БиХ, Србије, Хрватске и Словеније одвијала се углавном електронским путем.

Забилежено је да је Музеј у Добоју 24. децембра посјетила Предсједница Републике Српске у друштву Градоначелника како би се упознала са мотивима Града у финансирању проширења зграде Музеја, односно са легатом Драгутина Хандановића и нове сталне поставке

Музеја, а који покрива знатан дио територије Републике Српске кроз своје дјеловање.

НЕРЕАЛИЗОВАНЕ ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ

Сматрамо да из објективних разлога нисмо били у могућности да у потпуности реализујемо План рада за 2020. годину првенствено због пандемије, која је захватила цијелу планету, а други разлог је што смо се морали фокусирати на проширење зграде Музеја у Добоју и заштите музејског материјала од атмосфералија, прашине и физичког оштећења. Јер поред изложбених простора проширивани су и депои, просторије у којима је смјештен највећи дио музеалија и документације па смо били принуђени да константно помјерамо материјал док су трајали грађевински радови.

ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЈЕШТАЈ НА ДАН 31.12.2020.ГОДИНЕ

У 2020.години Музеј у Добоју се финансирао из следећих извора :

-Министарство просвјете и културе РС

-Град Добој

-Грант из Србије

Министарство просвјете и културе РС:

-Приходи и расходи износе 138.169 КМ, од тога на:

*Бруто плате за 12 мјесеци -130.390 КМ

*Превоз на посао за 8 мјесеци-779 КМ

*Матичност и програмске активности за 2019. год.-7.000 КМ

Град Добој:

-Приходи и расходи износе 25.157КМ, од тога на:

*Текући расходи – 21.629 КМ

*набавка опреме-3.528 КМ

Грант из Србије :

-Приходи и расходи за археолошка истраживања и износи-1.932 КМ

ИЗВЈЕШТАЈ О РАДУ МУЗЕЈА У ДОБОЈУ ЗА 2020. ГОДИНУ

Предсједник УО

Дејан Миљановић

Директор

Небојша Драгојловић

Март, 2021. године